

ЗАТВЕРДЖУЮ

В. о. директора Інституту
сільського господарства
Карпатського регіону
Національної академії аграрних
наук України, доктор с.-г. наук,
член-кореспондент НААН

Олег СТАСІВ

"Березня" 2025 р.

Висновок

науково-методичної комісії

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації «Створення та вивчення вихідного матеріалу для
селекції пажитниці багаторічної в умовах Передкарпаття»
здобувача ступеня доктора філософії за спеціальністю 201 Агрономія,
(галузь знань 20 Аграрні науки та продовольство)**

1. Актуальність теми дисертації. Поверхневе та докорінне поліпшення природних кормових угідь, як і розширення фуражних посівів у польових сівоzmінах, стримується нестачею насіння багаторічних злакових трав, які є незамінними компонентами бобово-злакових травосумішок на природних луках і в польовому кліні. Тому одним із основних завдань галузі насінництва є забезпечення високої врожайності насіння багаторічних трав, зокрема пажитниці багаторічної. Ця культура відзначається високими кормовими якостями укісної маси та насінневою продуктивністю, характеризується швидким відростанням навесні та інтенсивним – після скошування і випасання, також є основним компонентом газонних сумішок.

Селекції пажитниці багаторічної присвятили свої дослідження такі вчені: О. І. Мацьків, Г. С. Коник, В. Д. Бугайов, М. М. Батерук, Н. Г. Лямяжене та ін.

Основною причиною недостатнього використання пажитниці багаторічної в кормовиробництві та газонництві є відсутність відповідних сортів, адаптованих для певних ґрунтово-кліматичних умов. Тому вивчення та використання нового колекційного матеріалу в селекційному процесі з пажитницею багаторічною є актуальним напрямом наукового пошуку, що обумовило наші дослідження.

2. Зв'язок теми дисертації з державними програмами, науковими напрямами Інституту та відділу рослинництва. Дослідження Олексяка Володимира Михайловича за темою дисертаційної роботи виконано відповідно до тематичних програм, планів та завдань Передкарпатського відділу наукових досліджень Інституту сільського господарства Карпатського регіону НААН на 2021–2025 рр.: завдання 22.02.01.03.П «На основі інтродукційних випробувань та селекційних досліджень створення нового сортименту газонних трав

(костриця червона, пажитниця багаторічна), адаптованих до сучасних кліматичних умов» (номер держреєстрації 0121U100186), 17.01.01.22.Ф «Розширення і зберігання генетичного різноманіття багаторічних тонконогових і бобових трав з метою створення та реєстрації ознакових колекцій» (номер держреєстрації 0121U100127) та 22.02.01.03.П «Проведення комплексу агробіологічних досліджень та оцінка генетичного потенціалу газонних трав (пажитниці багаторічної та костриці червоної) в умовах Західного регіону України» (номер держреєстрації 0123U104396).

3. Особистий внесок здобувача в отриманні наукових результатів.

Автор опрацював наукову літературу вітчизняних та закордонних дослідників, узагальнив інформацію з мережі Інтернет за темою дисертації, визначив мету, сформулював завдання, програму досліджень, здійснив планування та проведення польових дослідів і спостережень. Отримані експериментальні дані проаналізовано, зроблено статистичну обробку даних, сформульовано висновки та рекомендації для селекційної практики.

4. Достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором рішень, висновків, рекомендацій. Аспірант Олексяк В. М. особисто провів польові та лабораторні дослідження. Проведено польовий дослід, польові спостереження, лабораторні аналізи.

На основі одержаного експериментального матеріалу підготовлено дисертаційну роботу. Основні результати дослідження за матеріалами дисертації опубліковано в п'ятих наукових працях та одному розділі монографії. Зареєстровано ознакову колекцію пажитниці багаторічної. Апробацію матеріалів дисертації засвідчують шість тез доповідей та один каталог.

Для аналізу отриманих результатів аспірантом було застосовано засоби програмного забезпечення Statistica. Достовірність даних підтверджена достатнім обсягом спостережень та використанням надійних методів статистичної обробки даних.

5. Ступінь новизни основних результатів дисертації порівняно з відомими дослідженнями аналогічного характеру. Наукова новизна одержаних аспірантом даних полягає у вирішенні важливого наукового завдання при створенні та вивченні вихідного матеріалу для селекції пажитниці багаторічної в умовах Передкарпаття.

Аспірантом визначено прояв головних ознак продуктивності різноманіття нового вихідного матеріалу з оптимальним поєднанням основних морфобіологічних та господарських ознак, встановлено фенотипову кореляцію між елементами продуктивності, виділено генотипи пажитниці багаторічної, які мають високий рівень стабільності головних ознак продуктивності, досліджено збалансованість вихідного матеріалу пажитниці багаторічної за кількісними ознаками та врожайністю методом кластерного аналізу, проаналізовано ефективність створення на основі виділеного матеріалу перспективних сортів за комплексом цінних господарських ознак, визначено селекційну цінність за ознаками продуктивності зразків різного географічного походження та груп

стиглості, сформовано та зареєстровано ознакову колекцію, створено та виділено за результатами конкурсного сортовипробування два перспективні номери. Підтверджено доцільність використання лабораторного способу оцінки посівних якостей насіння зразків пажитниці багаторічної різного біологічного статусу для закладання селекційних розсадників.

6. Перелік наукових праць, які відображають основні результати дисертації:

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Олексяк В. М., Стасів О. Ф., Байструк-Глодан Л. З., Біловус Г. Я. Оптимізація температурних режимів для проростання насіння пажитниці багаторічної (*Lolium perenne* L.). *Передгірне та гірське землеробство і тваринництво*. 2023. Вип. 74 (1). С. 95–109.

DOI: [https://www.doi.org/10.32636/01308521.2023-\(74\)-1-7](https://www.doi.org/10.32636/01308521.2023-(74)-1-7).

2. Байструк-Глодан Л. З., Перегрим О. Р., Стасів О. Ф., Коник Г. С., Хом'як, М. М., Іванців Р. Є., Левицька Л. М., Олексяк В. М. Генефонд багаторічних тонконогових і бобових трав в умовах Передкарпаття. *Агронаука і практика*. 2023. Вип. 2, ч. 2. С. 11–24.

DOI: [https://www.doi.org/10.32636/agroscience.2023-\(2\)-2-2](https://www.doi.org/10.32636/agroscience.2023-(2)-2-2)

3. Олексяк В. М. Оцінка вихідного матеріалу пажитниці багаторічної (*Lolium perenne* L.) в колекційному розсаднику. *Передгірне та гірське землеробство і тваринництво*. 2024. Вип. 75 (2). С. 98–111.

DOI: [https://www.doi.org/10.32636/01308521.2024-\(75\)-2-9](https://www.doi.org/10.32636/01308521.2024-(75)-2-9)

4. Олексяк В. М. Вивчення та оцінка селекційних номерів пажитниці багаторічної (*Lolium perenne* L.) в контрольному розсаднику. *Агронаука і практика*. 2024. Вип 3, ч. 3. С. 29–34.

DOI: [https://www.doi.org/10.32636/agroscience.2024-\(3\)-3-4](https://www.doi.org/10.32636/agroscience.2024-(3)-3-4)

Статті у наукових фахових виданнях, включених у наукометричні бази SCOPUS, Web of Science:

5. Oleksiak V., Baistruk-Glodan L., Stasiv O., Konyk H. Productivity of selection numbers of perennial ryegrass (*Lolium perenne* L.) in the nursery of competitive variety testing. *Scientific horizons*. 2025. Vol. 28 (1). P. 41–49.

DOI: <https://www.doi.org/10.48077/scihor1.2025.41>

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Олексяк В. М. Вихідний матеріал для селекції пажитниці багаторічної в умовах західного регіону України. *Міжгалузеві диспути: динаміка та розвиток сучасних наукових досліджень*: матеріали II Міжнар. наук. конф., м. Рівне, 9 вересня, 2022 р. / Міжнародний центр наукових досліджень. – Вінниця: Європейська наукова платформа, 2022. С. 61–62.

7. Олексяк В. М. Селекція багаторічних трав: історія та сучасність. Матеріали XI Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених «Актуальні проблеми агропромислового виробництва України: продовольча безпека в умовах воєнного часу і повоєнної відбудови країни» (с. Оброшине, 10 листоп. 2022 р.). Львів-Оброшине, 2022. С. 80–82.

8. Олексяк В. М. Адаптивний потенціал пажитниці багаторічної. Матеріали IV Міжнар. наук. конф. «Аграрна освіта і наука: досягнення та перспективи

розвитку» присвяченої видатним вченим Васильківському С. П. і Молоцькому М. Я. – засновникам наукової школи з селекції і насінництва пшениці і картоплі (м. Біла Церква, 30 березня 2023 р.). Біла Церква, 2023. С. 24–26.

9. Олексяк В. М. Визначення показників енергії проростання та схожості насіння пажитниці багаторічної. Матеріали XII Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених *«Актуальні проблеми агропромислового виробництва України: виклики і шляхи розвитку в умовах війни і повоєнної відбудови»* (с. Оброшине, 23 листоп. 2023 р.). Львів-Оброшине, 2023. С. 92–94.

10. Олексяк В. М. Хвороби пажитниці багаторічної (*Lolium perenne* L.) в умовах Передкарпаття. *Сучасні технологічні аспекти виробництва зерна та переробки сільськогосподарської продукції*: матеріали Міжнар. наук. конф. з нагоди 100-річчя від дня народження доктора с.-г. наук, професора Г. Р. Пікуша (20–21 березня 2024 р., м. Дніпро). Дніпро, 2024. С. 351–353.

11. Олексяк В. М. Скринінг зразків багаторічної (*Lolium perenne* L.) в умовах Передкарпаття. Матеріали XIII Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених *«Актуальні проблеми агропромислового виробництва України: стратегії стійкості сільськогосподарського сектору під час війни та у післявоєнний період»* (с. Оброшине, 19 листоп. 2024 р.). Львів-Оброшине, 2024. С. 85–87.

Монографія

12. Наукові основи селекції та насінництва багаторічних трав в Передкарпатті: монографія / Л. З. Байструк-Глодан, М. М. Хом'як, О. Р. Перегрим, Р. Є. Іванців, В. М. Олексяк, О. Ф. Стасів, Л. М. Левицька, Н. А. Добрянська, Г. С. Коник. Оброшине: Видавництво Інституту сільського господарства Карпатського регіону НААН, 2024. 136 с.

Каталог

13. Каталог джерел та донорів цінних ознак вихідного матеріалу костриці червоної, пажитниці багаторічної / Байструк-Глодан Л. З., Хом'як М. М., Стасів О. Ф., Коник Г. С., Іванців Р. Є., Олексяк В. М. Оброшине: Інститут сільського господарства Карпатського регіону НААН. 2023. 45 с.

Свідоцтво

14. Про реєстрацію колекції генофонду рослин в Україні: ознакова за цінними господарськими ознаками пажитниці багаторічної (Свідоцтво № 342 від 03.02.2025 р.). (70 % авторства).

7. Апробація основних результатів дослідження на конференціях, симпозіумах, семінарах тощо. Основні положення дисертаційної роботи заслухано та обговорено на засіданнях науково-методичних комісій Інституту сільського господарства Карпатського регіону НААН (с. Оброшине, 2024 р.), оприлюднені та апробовані на: II Міжнародній науковій конференції «Міжгалузеві диспути: динаміка та розвиток сучасних наукових досліджень» (м. Рівне, 9 вересня 2022 р.); XI Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених «Актуальні проблеми агропромислового виробництва України: продовольча безпека в умовах воєнного часу і повоєнної відбудови країни» (с. Оброшине, 10 листопада 2022 р.); Міжнародній науково-практичній конференції присвяченої видатним вченим Васильківському С. П. і Молоцькому М. Я. «Аграрна освіта і наука: досягнення та перспективи

розвитку» (м. Біла Церква, 30 березня 2023 р.); XII Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених «Актуальні проблеми агропромислового виробництва України: виклики і шляхи розвитку в умовах війни і повоєнної відбудови» (с. Оброшине, 23 листопада 2023 р.); Міжнародній науковій конференції з нагоди 100-річчя від дня народження доктора с.-г. наук, професора Г. Р. Пікуша «Сучасні технологічні аспекти виробництва зерна та переробки сільськогосподарської продукції» (м. Дніпро, 20-21 березня 2024 р.); XIII Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених «Актуальні проблеми агропромислового виробництва України: стратегії стійкості сільськогосподарського сектору під час війни та у післявоєнний період» (с. Оброшине, 19 листопада 2024 р.).

8. Наукове значення виконаного дослідження із зазначенням можливих наукових галузей та розділів програм навчальних курсів, де можуть бути застосовані отримані результати. Матеріали дисертаційної роботи можуть бути використані в освітньому процесі для формування навчальних курсів агрономії.

9. Практична цінність результатів дослідження із зазначенням конкретного підприємства або галузі народного господарства, де вони можуть бути застосовані. В результаті вивчення колекції пажитниці багаторічної за основними біологічними, господарськими і морфологічними ознаками отримана інформація про селекційну цінність різних по термінах досягання груп, виділені джерела для вирішення проблем селекції в умовах Передкарпаття.

Виділено цінні зразки за ознаками продуктивності, які запропоновано для гібридизації як батьківські компоненти. На основі досліджуваних зразків сформовано та зареєстровано ознакову колекцію пажитниці багаторічної за цінними господарськими ознаками, яку зареєстровано в Національному центрі генетичних ресурсів рослин України.

Зразки, які забезпечили високий рівень господарсько цінних ознак та новий вихідний матеріал створений методами гібридизації та добору (15 гібридних популяцій та 34 селекційні номери) включено до програм по селекції пажитниці багаторічної Інституту сільського господарства Карпатського регіону НААН та інших селекційних установ України. Насіння кращих зразків розмножено і передано на середньострокове зберігання в Національний центр генетичних ресурсів рослин України.

Виділено два перспективні номери пажитниці багаторічної, які рекомендовано для передачі на науково-технічну експертизу.

10. Оцінка структури дисертації, її мови та стилю викладення. Матеріали дисертації викладено у логічний спосіб з дотриманням наукового стилю викладення та відповідають вимогам МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів

України від 12 січня 2022 р. № 44).

У ході обговорення дисертації до неї не було висунуто жодних зауважень щодо самої суті роботи.

11. З урахуванням зазначеного, на науково-методичній комісії з рослинництва Інституту сільського господарства Карпатського регіону Національної академії аграрних наук України ухвалили:

11.1. Дисертація Олексяка Володимира Михайловича «Створення та вивчення вихідного матеріалу для селекції пажитниці багаторічної в умовах Передкарпаття» є завершеною науковою працею, у якій розв'язано конкретні наукові завдання: залучено до селекційного процесу новий вихідний матеріал, за результатами дослідження генетичного різноманіття виявлено нові джерела за цінними господарськими ознаками, досліджено збалансованість селекційного матеріалу за кількісними ознаками та врожайністю, створено і відібрано новий селекційний матеріал за комплексом цінних ознак із підвищеним продуктивним та адаптивним потенціалом, визначено взаємозв'язки між ознаками продуктивності в зразків пажитниці багаторічної, встановлено оптимальні температури для проростання насіння зразків різного біологічного статусу та зареєстровано ознакову колекцію пажитниці багаторічної за цінними господарськими ознаками.

11.2. За матеріалами дисертації опубліковано 14 наукових публікацій, із них 4 статті у фахових виданнях, затверджених МОН України, 1 стаття в науковому фаховому виданні, включене у наукометричну базу Scopus та один розділ монографії. Зареєстровано ознакову колекцію пажитниці багаторічної. Апробацію матеріалів дисертації засвідчують шість тез та один каталог.

11.3. Дисертація відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44).

11.4. З урахуванням наукової зрілості та професійних якостей дисертаційна робота Олексяка Володимира Михайловича «Створення та вивчення вихідного матеріалу для селекції пажитниці багаторічної в умовах Передкарпаття» рекомендується для подання до розгляду та захисту в разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 201 Агрономія.

За затвердження висновку проголосували:

за – 22 осіб,

проти – немає,

утримались – немає.

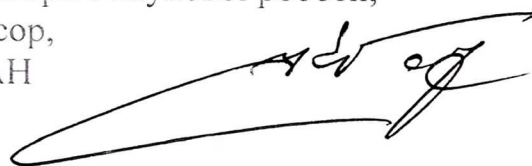
Голова науково-методичної комісії

з питань рослинництва,

перший заступник директора з наукової роботи,

доктор с.-г. наук, професор,

член-кореспондент НААН

Григорій КОНИК

Рецензенти:

провідний науковий співробітник
відділу землеробства і відтворення
родючості ґрунтів, кандидат с.-г. наук.

Оксана ВАВРИНОВИЧ

завідувач відділу кормовиробництва,
кандидат с.-г. наук.

Любомир БУГРИН

Відповідальний у НМК за атестацію PhD

Віра ГАДЗАЛО

" 11 " 03 2025 р.